

GLOSY

Doc. dr Jerzy Modrzejewski

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0003-1620-5353

e-mail: modrzejewski@modiwi.pl

Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 28.11.2019 r., VII AGa 727/19. Wadliwy wybór przewodniczącego walnego zgromadzenia i jego skutki

Commentary to the judgement rendered by the Court of Appeal
in Warsaw on 28 November 2019, file no. VII AGa 727/19.

Defective election of a chairperson of a general meeting
and the effects thereof

Streszczenie

W artykule przedstawiono rozważania dotyczące prawidłowości wyboru przewodniczącego walnego zgromadzenia i jego wpływu na ważność uchwał podejmowanych przez walne zgromadzenie. Celem artykułu jest prezentacja i ocena rozwiązań prawnych przyjętych przez sądy w omawianej sprawie oraz dokonanie komentarza istotnych kwestii dotyczących wadliwego wyboru przewodniczącego zgromadzenia. Na marginesie rozważań omówione zostało zagadnienie znaczenia rejestracji akcjonariusza na walnym zgromadzeniu dla jego prawa do udziału w walnym zgromadzeniu.

Słowa kluczowe: wybór przewodniczącego walnego zgromadzenia; osoby uprawnione do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu; rejestracja akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu; przewodniczący walnego zgromadzenia

JEL: K21

Teza

„Otwieranie obrad przez inną osobę nie powoduje jednak wadliwości prowadzonego zgromadzenia i nie może stanowić podstawy do zaskarżenia uchwały. Bardziej istotne jest wskazanie osoby, która będzie przewodniczyć obradom — przewodniczący musi bowiem wywodzić się spośród osób, które są uprawnione do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu”.

Abstract

The article presents considerations concerning the correctness of election of a chairman of the general meeting and its significance for the validity of resolutions adopted by the general meeting. The aim of the article is to present and evaluate the legal solutions adopted by the courts in the discussed case, and to comment on important issues concerning the defective appointment of a chairperson of the meeting. Furthermore, this article sets forth the importance of registering a shareholder at a general meeting for his/her right to participate therein.

Keywords: election of a chairperson of the general meeting; persons entitled to participate in the general meeting; registration of a shareholder to participate in the general meeting; chairperson of the general meeting

Wprowadzenie

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 28.11.2019 r. (VII AGa 727/19) porusza istotną, choć często traktowaną dość powierzchownie, kwestię wyboru przewodniczącego walnego zgromadzenia akcjonariuszy oraz jego wpływu na prawidłowe prowadzenie obrad i na ważność podejmowanych uchwał. Sąd Apelacyjny słusznie dochodzi do wniosku, że sam fakt niezgodnego z prawem wyboru przewodniczącego

go walnego zgromadzenia nie dyskwalifikuje automatycznie uchwał podjętych w trakcie takiego zgromadzenia. Dopiero wykazanie, że naruszenie prawa przy wyborze przewodniczącego miało negatywny wpływ na spółkę lub danego akcjonariusza, może prowadzić do uznania, że spełnione są przesłanki z art. 422 § 1 k.s.h. lub art. 425 § 1 k.s.h. W praktyce jednak może to być trudne. Niejako przy okazji Sąd Apelacyjny zajmuje również jednoznaczne stanowisko w przedmiocie znaczenia rejestracji akcjonariusza na walnym zgromadzeniu dla jego uprawnienia do udziału w takim zgromadzeniu.

Stan faktyczny i prawny

Przebieg walnego zgromadzenia akcjonariuszy, który spowodował spór, był między stronami niesporny. Zarząd spółki akcyjnej udzielił upoważnienia RK do otwarcia obrad nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy tej spółki. Ponadto zarząd wskazał RK jako eksperta zaproszonego na walne zgromadzenie, z czego wywodził jego prawo do uczestniczenia w tym zgromadzeniu. Zgodnie z planem walne zgromadzenie zostało otworzone przez RK. Następnie jego kandydatura została zgłoszona na przewodniczącego tego zgromadzenia, a innych kandydatur nie zgłoszono. Uchwała o wyborze RK na przewodniczącego zgromadzenia została podjęta w głosowaniu tajnym, przy 4 695 507 848 głosach za uchwałą i 11 głosach przeciw. Akcjonariusz głosujący przeciwko podjęciu uchwały zgłosił sprzeciw do protokołu zgromadzenia.

Co istotne, RK od wielu lat nieprzerwanie posiadał jedną akcję spółki, jednak nie zdążył zarejestrować się na wyżej opisane zgromadzenie. Pomimo to, dysponując zaświadczeniem o posiadaniu akcji (ale nie zaświadczeniem, które spełnia wymogi art. 406³ k.s.h.), RK wpisał się własnoręcznie na listę obecności na walnym zgromadzeniu.

Sporne było, czy RK mógł zostać wybrany na przewodniczącego zgromadzenia akcjonariuszy.

Uchwała o wyborze przewodniczącego została zaskarżona, a powód (akcjonariusz, który zgłosił sprzeciw) zażądał stwierdzenia jej nieważności z uwagi na sprzeczność z prawem (a dokładnie z art. 406¹ k.s.h.), ewentualnie o jej uchylenie jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego i zmierzającej do pokrzywdzenia akcjonariusza — powoda.

Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo, a powód złożył apelację, która została oddalona, ale niektóre zarzuty w niej wskazane Sąd Apelacyjny uznał za trafne.

Kto może być wybrany na przewodniczącego zgromadzenia?

Rozpatrując opisaną sprawę, aby przesądzić, czy RK został prawidłowo wybrany na przewodniczącego, w pierwszej kolejności sądy musiały ustalić, jaki jest krąg podmiotów, które mogą zostać wybrane na przewodniczącego zgroma-

dzenia. Zgodnie z art. 409¹ k.s.h. „jeżeli przepisy niniejszego działu (działu II Spółka akcyjna) lub statutu nie stanowią inaczej, walne zgromadzenie otwiera przewodniczący rady nadzorczej albo jego zastępca, a następnie spośród osób uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu wybiera się przewodniczącego. W razie nieobecności tych osób walne zgromadzenie otwiera prezes zarządu albo osoba wyznaczona przez zarząd”¹. Kontrowersyjne jest, czy przepis ten ma charakter dyspozytywny także w części dotyczącej wyboru przewodniczącego. Znaczna część doktryny stoi na stanowisku, że przewodniczący zawsze jest wybierany przez walne zgromadzenie (Naworski, 2012, art. 409) i nie może go wyznaczać statut — bezpośrednio, np. jako akcjonariusza o największej liczbie głosów, ani pośrednio, np. wskazując organ uprawniony do wyznaczenia przewodniczącego (Szwaja, 2008, s. 1000). Pojawiają się również głosy przeciwnie, które dyspozytywność wyżej wymienionego przepisu również w odniesieniu do wyboru przewodniczącego uzasadniają możliwością jego odwołania przez walne zgromadzenie w każdym czasie, przez co możliwe byłoby uznanie, że przewodniczący może zostać wybrany spoza osób uprawnionych do uczestnictwa w zgromadzeniu (Nowacki, 2009, s. 65). W omawianej sprawie, § 50 statutu pozwanej spółki powtarzał w tym zakresie regulację ustawową, nie było to więc zagadnienie sporne. Sąd Apelacyjny przyjął zatem, że przewodniczący musi wywodzić się spośród osób, które są uprawnione do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu. Warto jednak zaznaczyć, jako postulat *de lege ferenda*, że dopuszczenie wyboru przewodniczącego zgromadzenia spoza osób uprawnionych do udziału w takim zgromadzeniu może mieć swoje uzasadnienie. Pozwoliłoby to na powierzenie tej ważnej funkcji niezależnym osobom, które profesjonalnie świadczą usługi związane z obsługą spółek akcyjnych.

Kolejną interesującą kwestią, nad którą musiał pochylić się Sąd Apelacyjny, była potrzeba określenia sposobu ustalenia kręgu osób uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Tu istotne w niniejszej sprawie okazały się dwa zagadnienia, które Sąd Apelacyjny ocenił odmiennie od Sądu Okręgowego.

Po pierwsze, Sąd Okręgowy stwierdził, że regulacja zawarta w art. 409 § 1 zdanie drugie k.s.h. jest przepisem, który poszerza krąg podmiotowy uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu spółki, również publicznej, o osoby, które na podstawie tego przepisu otwierają walne zgromadzenie. Zdaniem tego sądu, odrębną kategorią osób uprawnionych do udziału w walnym zgromadzeniu jest osoba upoważniona przez zarząd do otwarcia walnego zgromadzenia. Należy jednak podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, który jednoznacznie odmówił takiemu pogładowi racji. Słusznie uznał, że ustawodawca wyodrębnił specjalną kategorię podmiotów, które mają uprawnienie jedynie do takiej czynności technicznej, jaką jest otwarcie obrad walnego zgromadzenia akcjonariuszy. Stanowisko zaprezentowane przez Sąd Okręgowy sprowadza się do tego, że zarząd otrzymałby specjalne uprawnienie wykraczające poza wyznaczenie osoby do otwarcia zgromadzenia, bo dające możliwość nadania takiej osobie uprawnienia do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, włączając w to możliwość wyboru

takiej osoby na przewodniczącego. Tym samym fakt wyznaczenia danej osoby przez zarząd do otwarcia zgromadzenia nie czyni tej osoby uprawnioną do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu w rozumieniu art. 409 § 1 k.s.h.²

Po drugie, Sąd Okręgowy wywodził uprawnienie RK do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu z tego, że RK od 2014 r. nieprzerwanie do dnia walnego zgromadzenia akcjonariuszy w dniu 13.09.2017 r., a także później, był akcjonariuszem pozwanej spółki, a zatem zgodnie z art. 406¹ k.s.h. był uprawniony do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu akcjonariuszy pozwanej spółki. Zdaniem tego Sądu bez znaczenia był fakt, że RK nie zarejestrował swego udziału w walnym zgromadzeniu jako akcjonariusz, bowiem rejestracja ta ma znaczenie jedynie formalne, a prawo uczestniczenia w walnym zgromadzeniu jest podstawowym prawem akcjonariusza, które wynika z samego faktu bycia akcjonariuszem w spółce, a nie z faktu rejestracji.

Dla porządku trzeba zaznaczyć, że w związku z nakazem dematerializacji akcji spółek³ art. 406³ k.s.h. zyskał od 1.03.2021 r. nowe brzmienie, które jednak nie zmienia nic w rozważaniach dotyczących omawianego orzeczenia. Przepis ten w związku z dematerializacją akcji znalazł bowiem zastosowanie również do akcjonariuszy posiadających akcje na okaziciela, akcje imienne, zastawników i użytkowników mających prawo głosu.

Sąd Apelacyjny zajął przeciwne stanowisko do opisanego wyżej poglądu reprezentowanego przez Sąd Okręgowy. Sąd Apelacyjny jednoznacznie stwierdził, że w świetle obowiązujących przepisów „prawo do wzięcia udziału w zgromadzeniu mają akcjonariusze, którzy na tzw. *record date*, czyli dzień rejestracji akcji, uczynili to”. Skoro więc akcjonariusz RK nie dokonał czynności rejestracji w ustawowo przewidzianym terminie, to nie przysługiwał mu status akcjonariusza, który może wziąć udział w zgromadzeniu w rozumieniu przepisów Kodeksu spółek handlowych.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, choć dość lakoniczne, należy uznać za słuszne. W świetle przepisów polskiego prawa do nabycia uprawnienia do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu spółki publicznej niezbędne jest spełnienie kryterium o charakterze materialnym (czyli bycie akcjonariuszem spółki na szesnaście dni przed datą walnego zgromadzenia), ale także o charakterze formalnym (czyli wystąpienie o imienne zaświadczenie o prawie uczestnictwa w walnym zgromadzeniu zgłoszone nie wcześniej niż po ogłoszeniu o zwołaniu walnego zgromadzenia i nie później niż w pierwszym dniu powszednim po dniu rejestracji uczestnictwa w walnym zgromadzeniu⁴). W doktrynie silne są głosy, że „zaświadczenie pełni funkcję legitymacyjną i ma walor jedynie dowodowy, nie kreuje natomiast uprawnienia do udziału w walnym zgromadzeniu spółki publicznej” (Dumkiewicz, 2020, art. 406(3)). Choć co do zasady należy przyznać rację pogładowi, że nie można twierdzić, iż zaświadczenie o prawie uczestnictwa w walnym zgromadzeniu daje legitymację formalną, co miałyby oznaczać, że bez legitymowania się takim zaświadczeniem akcjonariusz spółki publicznej nie może uczestniczyć w zgromadzeniu (Rodzinkiewicz, 2018, art. 406 (3)), to w praktyce należy liczyć się z tym, że w większości przypadków jego uczestnictwo zosta-

nie zakwestionowane. Część doktryny zdaje się bowiem pomijać decydujący fakt, że to nie posiadanie zaświadczenia w świetle brzmienia art. 406³ k.s.h. przesądza o możliwości uczestniczenia w walnym zgromadzeniu, a zgłoszenie żądania w odpowiednim terminie. Decydujące jest podjęcie odpowiednich działań przez akcjonariusza, który musi zgłosić żądanie rejestracji w odpowiednim czasie. Słusznie więc podnosi się, że „prawo uczestnictwa nie powstaje wyłącznie z mocy posiadania akcji w dniu rejestracji, lecz akcjonariusz dysponujący zdematerializowanymi akcjami musi wykazać inicjatywę w celu jego uzyskania” (Naworski, 2012, art. 406(3)). Tym samym w przypadku braku zgłoszenia przez akcjonariusza żądania podmiotowi prowadzącemu rachunek papierów wartościowych wydania imiennego zaświadczenia o prawie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu akcjonariusz taki nie spełniłby formalnej przesłanki uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, a więc słusznie nie powinien zostać do niego dopuszczony⁵.

Podsumowując, słusznie Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że prawo do uczestnictwa akcjonariusza w walnym zgromadzeniu nie powstaje jedynie z mocy posiadania akcji w dniu rejestracji (Naworski, 2012, art. 406(3)). Akcjonariusz musi wystąpić do podmiotu prowadzącego jego rachunek maklerski o wystawienie imiennego zaświadczenia o prawie uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Brak wystąpienia z takim żądaniem powoduje, że akcjonariusz nie jest uprawniony do udziału w walnym zgromadzeniu. Nie zmienia tego dopisanie akcjonariusza do listy akcjonariuszy na walnym zgromadzeniu, jak miało to miejsce w omawianym przypadku.

Wpływ wadliwości wyboru przewodniczącego zgromadzenia

Skoro więc doszło do wyboru osoby nieuprawnionej na przewodniczącego zgromadzenia (jak stwierdził Sąd Apelacyjny), kluczowe stało się przesądzenie, jaki miało to wpływ na uchwały podejmowane na walnym zgromadzeniu. Sąd Apelacyjny stwierdził, że wybór nie wpłynął na treść uchwały w taki sposób, aby stwierdzić, że jest ona nieważna z mocy prawa (art. 425 k.s.h.) lub też że podlega uchyleniu z uwagi na sprzeczność uchwały z dobrymi obyczajami (art. 422 k.s.h.). Co najważniejsze, nie wykazano w żaden sposób, aby nieprawidłowy wybór miał wpływ na przebieg zgromadzenia, głosowania lub treść uchwał. Żadna inna uchwała poza uchwałą o wyborze przewodniczącego nie została zaskarżona, nie było również żadnego kontrkandydata na przewodniczącego. Tym samym Sąd Apelacyjny pomimo uznania, że doszło do nieprawidłowego wyboru przewodniczącego zgromadzenia, uznał, że nie miało to jakiegokolwiek wpływu na prawa czy obowiązki spółki lub któregośkolwiek z akcjonariuszy, a tym samym przesłanki z art. 422 k.s.h. ani 425 k.s.h. nie zostały spełnione. Sąd przytoczył przy tym wypowiedzi zarówno doktryny, jak i orzecznictwa, z których wynikało, że sam nieprawidłowy wybór przewodniczącego bez wykazania, że wadliwe powołanie przewodniczącego

Podsumowanie

miało wpływ na dalsze głosowania i treść uchwał, nie powoduje wadliwości powyższych następnie uchwał walnego zgromadzenia⁶.

Niezależnie od powyższego wydaje się, że wadliwe powołanie przewodniczącego zgromadzenia w połączeniu z podejmowaniem przez niego działań faworyzujących konkretnego akcjonariusza, a także ograniczenia uprawnień innych akcjonariuszy mogłoby stanowić podstawę do zaskarżenia wszystkich uchwał podjętych na zgromadzeniu wspólników (Gajewska, Kwaśnicki, 2005, s. 24). Nie może być wątpliwości, że szczególnie w sytuacjach sporu między akcjonariuszami rola przewodniczącego może być decydująca (Czerński, 2009, s. 167). Mogłoby tak być również w odniesieniu do spółek, w których statut rozszerza kompetencje przewodniczącego walnego zgromadzenia (Mataczyński, 2011, s. 180). Tak więc w każdym przypadku wadliwy wybór przewodniczącego powinien być analizowany zarówno przez pryzmat jego kompetencji, jak i podejmowanych działań, w szczególności prowadzenia obrad walnego zgromadzenia akcjonariuszy w zgodności z prawem i dobrymi obyczajami.

Głosowane orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie zasługuje na aprobatę i jednocześnie porusza istotne zagadnienia, które nie były dotąd przedmiotem szerokiej analizy w orzecznictwie. Po pierwsze, zwraca uwagę na fakt, że osoba wyznaczona przez zarząd do otwarcia zgromadzenia nie nabywa tym samym prawa do kandydowania na przewodniczącego zgromadzenia jako osoba uprawniona do uczestnictwa w zgromadzeniu. Po drugie, potwierdza że udział akcjonariusza w walnym zgromadzeniu spółki publicznej zależny jest nie tylko od bycia akcjonariuszem spółki na szesnaście dni przed datą walnego zgromadzenia, ale także od zgłoszenia żądania rejestracji udziału w walnym zgromadzeniu w odpowiednim czasie. Po trzecie, przesądza, że sam wadliwy wybór przewodniczącego walnego zgromadzenia to za mało, aby uznać wadliwość pozostałych uchwał podjętych na tym zgromadzeniu. Niezbędne jest bowiem konkretne wykazanie, w jaki sposób ten nieprawidłowy wybór wpłynął na sytuację spółki lub akcjonariusza. Jest to więc istotna wskazówka przy kwestionowaniu prawidłowości podjętych uchwał.

Przypisy/Notes

¹ Z przepisów k.s.h. wynikają dwie sytuacje, w których przewodniczący nie jest wybierany, a wyznaczany. Są one opisane w art. 399 § 3 i art. 400 § 3 k.s.h., przy czym wydaje się, że nie znajduje zastosowania do tych przypadków ograniczenie, że przewodniczący musi być osobą wybraną spośród uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.

² Pogląd ten jest spójny z poglądami doktryny, która nie wymienia osoby otwierającej zgromadzenie w gronie osób uprawnionych do uczestnictwa w zgromadzeniu — zob. Antoszek, 2009, s. 82.

³ Ustawa o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1798 ze zm. — ustawa weszła w życie 1.03.2021 r.).

⁴ Art. 406³ k.s.h.

⁵ Wydaje się, że podnoszone w doktrynie zarzuty dotyczące zgodności tej regulacji z prawem UE nie były trafne — zob. Michalski, 2010, s. 4–12.

⁶ Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 16.11.2006 r. (I ACa 562/06), a także Krysiak, 2014, s. 1542 i 1593.

Bibliografia/References

- Antoszek, P. (2009). *Cywilnoprawny charakter uchwał wspólników spółek kapitałowych*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Czerński, R. (2009). *Walne zgromadzenie spółki akcyjnej*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Dumkiewicz, M. (2020). W: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. LEX/el.
- Gajewska, I., Kwaśnicki, R. L. (2005). Wybór przewodniczącego organów uchwałodawczych spółek kapitałowych. *Prawo Spółek*, (1).
- Krysiak, A. (2014). W: Z. Jara (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
- Mataczyński, M. (2011). *Cywilnoprawne skutki naruszenia obowiązków nabywców znacznych pakietów akcji spółek publicznych*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Michalski, M. (2010). Uwagi krytyczne do niektórych aspektów nowelizacji kodeksu spółek handlowych z 5.12.2008 r. *Przegląd Prawa Handlowego*, (2).
- Naworski, J. P. (2012). W: R. Potrzebszcz, T. Siemiątkowski (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II. Spółka akcyjna*. Warszawa, LEX/el.
- Nowacki, A. (2009). Obrady zgromadzenia spółki kapitałowej, cz. I. *Rejent*, (4).
- Szwaja, J. (2008). *Kodeks spółek handlowych, Komentarz do artykułów 301–458*. Tom III. Warszawa: C.H.Beck.
- Rodzyński, M. (2018). W: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, LEX/el.

Doc. dr Jerzy Modrzejewski

Doktor nauk prawnych, docent w Katedrze Prawa Handlowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Radca prawny wpisany na listę Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, arbiter w licznych postępowaniach arbitrażowych krajowych i zagranicznych (ICC, Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie), autor kilkudziesięciu publikacji naukowych.

Doc. dr Jerzy Modrzejewski

Doctor of Laws, Associate Professor at the Faculty of Law and Administration, University of Warsaw. Attorney-at-law, member of Warsaw Bar Association; arbitrator in numerous domestic and international arbitration proceedings (ICC, Court of Arbitration at the Polish Chamber of Commerce in Warsaw), author of several dozens of professional publications.